

ли «козацьку націю» та гетьмана П. Орлика.

Помер Держановський 15 вересня 1748 р. у Молдавії. Після його смерті Г. Орлик звернувся до Версальського двору з проханням надати допомогу дружині Марті та двом донькам (ім'я останніх невідомі).

Марина народилася на острові Рюген в маєтку Гральшергоф (Німеччина) у 1715 р. Як складалося її життя достеменно невідомо. Померла після 1750 р.

Катерина народилася у м. Сконе, Швеція у 1718 р., на жаль, померла через рік.

Питання «козацької нації» були головними у житті П. Орлика, а пізніше і його сина Григорія. Їм не вдавалось достатньо приділити уваги своїм родинам. Шкода, але славний рід справжніх українських захисників не продовжився.

Поданий нижче матеріал, родовід Орликів, був підготовлений працівниками Заповідника для постійно діючої виставки «Григорій Орлик: видатний син видатного батька України. Повернення на Батьківщину», яка вперше розкриває сторінки життя і діяльності гетьманича. Оформлення матеріалу родоводу відповідає традиції «Малоросійського родоводника» В.Л. Модзалевського, але текст носить розповідний характер.

Родина Пилипа та Ганни Орликів

Пилип Орлик – народився у 1672 р. у с. Косуца (нині – Білорусь). Генеральний писар (1702–1709), гетьман Війська Запорозького в еміграції (1710–1742). Помер у 1742 р. в Яссах.

Ганна Герцик – народилася у 1683 р. у м. Полтава у родині полтавського полковника Павла Герцика.

Діти:

Анастасія – народилася у 1699 р. у м. Полтава, вийшла заміж за генерала графа Югана Штайнфліхта.

Григорій – народився у 1702 р. в м. Батурич, у 1747 р. одружився з Луїзою Єленою Ле Брен Де Дентевіль. Помер у 1759 р., похований на березі Рейну м. Мінден (Німеччина).

Михайло – народився в м. Батурич у 1704 р., перебував при батьку, помер в Солоніках після 1723 р.

Варвара – народилася в м. Батурич у 1707 р., вийшла заміж за генерала графа Югана Штайнфліхта після смерті сестри Анастасії.

Яків – народився в Бендерах у 1711 р.

Марта – народилася в Бендерах у 1713 р., вийшла заміж за шляхтича Держановського.

Марина – народилася на острові Рюген в маєтку Гральшергоф (Німеччина) у 1715 р.

Катерина – народилася у м. Сконе (Швеція) у 1718 р.

ПОСИЛАННЯ

1. Солдатова К. Археологічні дослідження 2018 р. в Батуричі // Слово «Гетьманської столиці». – 2018. – № 4(67). – С. 1.
2. Модзалевський В.Л. Малоросійський родоводник [Т. 1], А – Д. – К., 1908. – 272 с.
3. Пиріг П. Пилипа Орлика не покидала думка про вільну Україну // Сіверянський літопис. – № 4. – С. 34.
4. Луговий О. Визначне жіноцтво України. Історичні життєписи. П'є вид. – К.: «Ярослав Вал», 2007. – 268 с.
5. Дмитришин І. Григорій Орлик – польський патріот? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: chtyvo.org.ua/authors/.../Hryhir_Orlyk_polskyi_patriot7.p...

Orlyk_polskyi_patriot7.p...

6. Гутник Ю. Родина Пилипа Орлика // Слово «Гетьманської столиці». – 2012. – № 3(32). – С. 6.

Дробязко Н.Н. К истории родословной Пилипа Орлика
На основе исторических, архивных документов и периодических изданий в работе исследуется родословная гетмана в эмиграции Пилипа Орлика. Основное внимание уделяется потомкам Пилипа и Анны Орлик.

Ключевые слова: Пилипп Орлик, гетман в эмиграции, Анна Герцик, род, Батурич, Григорий Орлик, эмиграция, Франция.

Drobiazko N.M. To the history of the genealogy of Pylyp Orlyk
On the basis of historical, archival documents and periodicals, the genealogy of Pylyp Orlyk – Hetman in the emigration is researched in the article. The main attention is paid to the descendants of Pylyp and Hanna Orlyk.

Key words: Pylyp Orlyk, Hetman in exile, Hanna Hertsyk, family, Baturyn, Hryhorii Orlyk, emigration, France.

07.03.2019 р.

УДК 929.52Кочубеї(477.51)(045)

М.О. Герасько

РОДИНА ГЕНЕРАЛЬНОГО СУДДІ В.Л. КОЧУБЕЯ

У статті розглядаються гіпотези походження роду Кочубеїв, його історія на теренах України. В праці досліджено біографії членів родини, а також зазначено про нащадків, що проживають у різних кутках світу.

Ключові слова: Кочубеї, Батурич, представники роду.

Дослідженням родоводу Кочубеїв займалося чимало істориків: як наші сучасники, так і науковці минулих часів. Зокрема, над зазначеною темою працювали В. Модзалевський, О. Лазаревський, С. Павленко, Л. Іванченко, Г. Крикливий та ін. Проте узагальнюючої праці, яка б максимально хронологічно і системно висвітлювала біографічні матеріали щодо членів родини Кочубеїв, на сьогодні немає. Також варто зазначити, що окремі праці містили неповну, подекуди не зовсім достовірну інформацію. Нашою науковою розвідкою ми робимо спробу глибше дослідити проблему та систематизувати й узагальнити зібраний матеріал стосовно неї.

О. Лазаревський свого часу зазначав, що про рід Кочубеїв існує мізерна кількість матеріалів, бо відомості про їхній сімейний архів відсутні. Вчений вважав, що цей архів, ймовірно, загинув при банкрутстві внука генерального обозного Семена Васильовича Кочубея – Семена Михайловича, який через свою недбалість утратив 7 тисяч душ селян і помер у злиднях [1, с. 153]. Проте, як виявилось згодом, родинний архів князів Кочубеїв існує та знаходиться у Москві у Російському державному архіві давніх актів і складається із 725 одиниць зберігання та охоплює період 1661–1916 рр. Він був віднайде-

ний завдяки М.Я. Рудинському та В.М. Щербаківському у 1919 р. і, на думку спеціалістів, є найбільшим скарбом Диканьки, значною історичною цінністю [2, с. 20]. З архівом із Диканьки до Полтавського історичного музею потрапили особисті речі В.Л. Кочубея, серед яких портрет, жупан, сорочка та ін. [3, с. 155; 4].

У світовій історії відомо чимало визначних представників цього знаного роду. Одним із них був Василь (3) Кочубей (бл. 1640 (1653 р.н. [40, с. 34]) – 15.07.1708) – син козака Леонтія (2) Андрійовича Кочубея (1610–1675), онук знатного кримського татарина Кучук-бея, що в перекладі з татарської означає «маленький володар». Корені цього татарського князівського роду заглиблюються XIV–XV ст. Андрій (1) Кочубей (Кучук-бей) перебрався в Україну у 1600 р. [5, с. 22] із Кримського ханства та, переселившись на Поворсклянські землі (майбутню Полтавщину) в межах Литовсько-Руської держави, прийняв християнство під іменем Андрій [6, с. 15]. Цікавим є те, що у Царському селі в особняку В.П. Кочубея знаходиться надгробна плита (із зазначенням 1547 р.), яка за версією тамтешніх дослідників належала похованню Андрія Кочубея [40, с. 31–32]. Виникає запитання: яка важлива подія у житті Андрія відбулася у викарбуваному на плиті році – дата народження, хрещення, чи щось інше? Наразі про це невідомо.

Проте, щодо походження роду Кочубеїв існує декілька версій. Т.Г. Шевченко у своїх віршах називав Кочубеїв «нагаї (ногаї)», вважаючи, що генеалогія цього роду бере початок від татарської народності, що населяла Дагестан [6, с. 73].

Ймовірно, рід походив від «татар, трьох братів: князя Качибей, Кутлубугу і Дмитра. А ці три брати, татарські князі, були отчичі й дідичі Подільської землі», – тобто правили нею з батька й діда [12, с. 141].

О. Гостина, австралійський етнограф, дослідниця родоводу Кочубеїв стверджує, що вони були прямими нащадками Чингісхана [36].

Ми вважаємо, що цей рід походив від основоположника Кримського ханства Хаджі-Гірея та його сина Менглі-Гірея, адже на місці сучасної Одеси ще за часів Вітовта існувала добре укріплена фортеця Хаджибей, Кочубей [38, с. 113; 39, с. 317] або Коцубіїв. Отже, Хаджибей, Кочубей і Коцубей – це одне й те саме прізвище, вимова якого має відмінності у звучанні різними мовами. Проте, незалежно від того, як звучало прізвище, воно вважалося найзначнішим та найшляхетнішим у татарському народі, що підтверджується самим званням Бея, яке у Криму було найвищим після правлячої там Чингійської династії і надавалося лише поколінням, що походили від Ширіна та Мансура. Інші ж шляхетні роди іменувалися мурзами (мурза – генерал, авт.). Кочубей на тюркській означає «малий, маленький дворянин, малий князь, син князя» [40, с. 1].

Цей рід мав свій герб, який уперше фіксується на печатках Кочубея в 1696 р. Герб являє собою щит блакитного кольору, в центрі якого розміщене червоне серце із двома золотими хрестами. Під щитом гасло: «Згораючи, від-

роджуюсь», або «Живу згораючи», що дослівно з латини перекладається «коли споживаюся, звеличуюся» [6, с. 15]; за іншою версією – «слабшаю, коли руйнуюсь».

Про маєтності Андрія (1) Кочубея дані відсутні. Проте, відомо, що за його сином, полковником Леонтієм Кочубеєм (2), із 1660 р. була закріплена Диканька як військова рангова маєтність. Пізніше Диканька перейшла до його сина Василя (3) Леонтійовича, після втрати якого, як рангова військова маєтність, належала вдові Любові Федорівні – «пані Василевій Кочубей» [7, с. 111–112]. Крім Диканьки В.Л. Кочубей (3) володів значною кількістю землі, багатьма селищами та хуторами [6, с. 17] (хутір – замський будинок) [8, с. 1]. Так, наприклад, він мав декілька дворів у Батурині, на одному із яких розміщувалися кам'яний будинок та церква Введення Пресвятої Богородиці.

В.Л. Кочубей (3) – генеральний писар із 1687 р. На посаді генерального судді перебував з 1698 р. (за іншою версією із 1694 р.) [8, с. 1] до 1706 р., значився царським стольником із 1700 р., а у 1706–1708 р. – наказним гетьманом [9, с. 316, 368] (у цей час із 1706–1709 рр. посаду генерального судді обіймав його сват Василь Чуйкевич). В.Л. Кочубей (3) був одружений із дочкою полтавського полковника Ф. Жученка – Любою (?–1722 р.) [10, с. 528; 6, с. 16], яку величали «панею Василівою Кочубеєвою».

Варто зазначити, що у Гетьманській Україні вживалися титули станові, геральдичні та побутові, які передавалися дружинам. Було прийнято називати вельможними паннами дружин генеральних старшин, знатними панями – дружин знатних полковників та взагалі всіх військових старшин і чиновників. Лише близькі люди називали знатних жінок по імені. Приватна або офіційна форма звернення до жінки вказувала на її родинне становище та навіть вік [11, с. 40]. Після смерті чоловіка за Кочубеїхою закріпився статус «овдовелая малжонка Кочубея паня Любовь Жуковна Кочубеєвая» [10, с. 52]. Кочубеїху також називали Любавою, бо жіночі імена Любов та Любава були запозичені зі старослов'янської культури, і фактично це було одне й те саме ім'я [13, с. 45]. За переказами та документальними джерелами ця незвичайна жінка була одночасно доброю і суворою, справедливою і вимогливою, жорстокою і непокірливою. У випадку, коли її приватні інтереси порушувались за тих чи інших причин, самосуд переходив межі, сягаючи того ступеня, що «пані стара по шляхах чинила розбій» [6, с. 31]. Любов Федорівна була двічі у кумівстві з Іваном Мазепою: уперше, коли хрестили її дочку Мотрю, удруге – коли вони з Мазепою стали хрещеними батьками Григорія (Григора) – сина Пилипа Орлика.

У нашій праці (розвідці) не було б зайвим згадати про рідню подружжя Василя (3) Кочубея та Любові Жученко (Кочубей) з обох сторін. Щодо родичів Василя Леонтійовича, то відомостей наразі недостатньо. Відомо лише, що дід Кучук-бей – татарин, який оселився в Україні та прийняв християнство під іменем Андрій (1). Із якого роду та якої національності була його жінка – наразі невідомо.

мо. Також залишається відкритим питання про те, які ще були у цього подружжя діти, окрім Леонтія (2)?

А ось про родичів Любові Федорівни збереглися деякі відомості. В.Л. Кочубей (3) спочатку поріднився із Жученками, а потім – з представниками інших знатних родів. Ф. Жученко – тесть В.Л. Кочубея, мав брата Тимофія, який обіймав посаду полтавського полковника [9, с. 377–379] та був тестем Петрика [9, с. 236] – канцеляриста Петра Іваненка, який одружився із Кочубеївою небогою [38, с. 267]. Іван Жук (Жученко) [9, с. 377] ймовірно також був їхнім родичем. Через свою дружину Любу Василь (3) Кочубей поріднився з зятем полковника миргородського Петром Кулябкою, який В. Кочубею був свояком. Ще одним свояком йому доводився полтавський полковник Іван Іскра, адже Люба – дружина Василя (3) та Параска – дружина Івана – це рідні сестри [9, с. 236]. Іван Іскра належав до багатого та знатного роду в українському війську. Із дочкою І. Іскри Євдокією був одружений Данило Хмельницький – син Богдана та його дружини Ганни. І. Мазепа зробив наклеп на Іскру, чим викликав до нього недовіру та підозру царя. І. Мазепа відправляв Івана Іскру в далекі походи, водночас маючи таємні зв'язки із його дружиною [15, с. 28]. У Івана Іскри був родич, ймовірно брат Захар Іскра – побратим Семена Палія [16, с. 10]. Через невістку Анастасію Кочубеї поріднилися із сім'єю майбутнього гетьмана Д. Апостола. На іншій доньці гетьмана був одружений Іван Ломиковський.

Рідна сестра Любові Федорівни Кочубей Параска Іскрівна – жінка страченого Іскри – очевидно мала заборгованість перед родичами, бо передала племіннику, знатному військовому товаришу В.В. Кочубею, у 1714 р. деяке своє майно. Після смерті Параски Федорівни і через відсутність у неї нащадків (невідомо з якої причини не стали спадкоємцями її син Йосип та донька, що перебувала в шлюбі з Дем'яном [9, с. 1001], чи донька Євдокія, в шлюбі Хмельницька) Любов Федорівна прагнула стати головною спадкоємицею земель, якими володіли Іскри. Таким чином, у 1716 р. до майна Кочубеїв додалися ще й деякі маєтності, зокрема Іскрівка [3, с. 152]. На нашу думку, подружжя Іскрів мало нащадків, адже у ХІХ ст. серед чернігівського дворянства були представники, які носили прізвище Іскрицькі та мали свій герб. Девіз цього знатного роду: «Помяну милость твою в роды родов» [17, с. 20].

Любов Кочубей дала дітям якісну освіту й прищепила любов до обраної справи; виховала повагу до пам'яті батька, діда, адже була свідком вчинків, очима і серцем її коханого Василя Леонтійовича. Її настанови, слова і справи передавалися із покоління в покоління [6, с. 31].

Після виходу маніфесту Петра І страчених Кочубея та Іскру було реабілітовано посмертно, проти їхніх родин припинено репресії і повернуто їм маєтки. Універсалом від 15 грудня 1708 р. гетьман І. Скоропадський підтвердив Любові Федорівні та її синам Василю й Федору села в Ніжинському полку. Серед них і х. Ретик, Ярославець, Дубовичі. З того часу с. Дубовичі передавалось у спадок

представникам роду Кочубеїв із іменем Василь. За родинними переказами Любов Федорівна Жученко (Жуковна Кочубеевая) у пам'ять про страченого чоловіка Василя Леонтійовича заповідала усім нащадкам називати синів-первістків на його честь ім'ям Василь, а дочок-первісток – Варварами [6, с. 17; 10, с. 447].

Історія залишила для дослідників достатньо відомостей про нащадків подружжя Василя (3) та Любові, зокрема про їхніх дітей. Від цього шлюбу народилося 7 дітей: двоє синів – Василь (4) та Федір (5) і п'ятеро доньок – Марія, Анна (Ганна), Катерина, Мотря й Параскева [6, с. 16]. Проте, сам В.Л. Кочубей (3) під час допиту у березні 1708 р. згадує лише про 6 своїх дітей. Хоча імена дітей і не були зазначені, але з пояснень можна дуже чітко зрозуміти про кого з них іде мова, адже знаючи, що його стратять, він розподілив власні статки між своїми рідними [18, с. 30; 9, с. 406–409]. Не згадує в заповіті Кочубей лише про Мотрю, адже, прийнявши постриг, вона, ймовірно, відріклась від всього мирського.

Варто зазначити, що **найстарша донька Кочубеїв Марія** була одружена з Василем Степановичем Забілою – сином ніжинського полковника. Їхнє весілля відбулося у 1700 р., і відтоді Марію Василівну стали величати «її милість пані» [10, с. 532]. Про це подружжя маємо обмаль відомостей. Проте, батько Марії зазначав, що навесні 1708 р. вона вже була покійна, а ще при житті віддала йому 1000 червінців золотих, які заповідала передати на будівництво кам'яної трапезної Батуринського Новомилинського жіночого монастиря. Поки що невідомо, що пов'язувало родину Кочубеїв із ним і чому саме в цю обитель мала бути зроблена така щедра грошова пожертва. Чи ж була виконана воля покійної, адже і самого Василя Леонтійовича невдовзі стратили? На допиті цю доньку він згадує під прізвищем Забеліна (можливо Забіліна – авт., бо Забілою). Одночасно він називає якусь доньку на прізвище Рабеленкова. На нашу думку, мова йде саме про Марію. Адже, називаючи Забілу (Забелу) Рабеленком, помилка могла статися з наступних причин: по-перше, так записав писар, бо під час тортур, наслідком яких були пошкоджені щелепи та відсутність зубів, що супроводжувалося сильними болями, вимова підсудного В.Л. Кочубея була спотвореною і нерозбірливою; по-друге, внаслідок друкарської неточності – літера «З» якимось чином могла бути змінена на «Р». Ми вважаємо, що, скоріш за все, чоловіка на прізвище Рабеленко в оточенні В.Л. Кочубея взагалі не існувало, адже про нього за кілька сотень років так ніхто нічого і не дізнався. Очевидним є і той факт, що поважний Кочубей не міг одружити свою доньку з людиною без статусу та відповідного становища в суспільстві.

Дата народження Марії невідома, проте, можна встановити ймовірний рік її смерті. Модзалевський вважав, що вона померла в період 1704–1708 рр. [10, с. 532]. У свою чергу духівник В.Л. Кочубея І. Святайло зазначав, що, прибувши на запрошення Кочубея на х. Ретик у неділю Всіх Святих (відзначається у восьму неділю піс-

ля Великодня) 1707 р., відправив молебень над хворою донькою (Марією – авт.) Кочубеїв [9, с. 401]. Отже, можна припустити, що Марія померла восени 1707 р. Чи мало подружжя Марії та Василя Забіл нащадків – відомості відсутні, але відомо, що тесть, В.Л. Кочубей, підтримував добрі стосунки з зятем навіть після смерті дочки, адже мав намір подарувати «пану зятю 1000 таллерей битых и пять сот червонных золотых, а серебра з сорок гривен в разных охендозствах» [9, с. 406–409].

Анна (Ганна) Кочубей – підстарша донька Василя Леонтійовича і Любові Федорівни. У 1698 р. Анна вийшла заміж за царського стольника (нижчий придворний чин у Росії XVI–XVIII ст.), ніжинського полковника Івана Павловича Обидовського – племінника, тобто сестринка Івана Мазепи (сина сестри Олександри) [10, с. 531]. До речі, в Олександри був ще один син Андрій від шлюбу з київським суддею Яном Войнаровським [18, с. 30]. Виходить, що Іван Павлович Обидовський, бо з Обидова, та Андрій Янович Войнаровський були рідними братами по матері. Шлюб Анни з І. Обидовським тривав недовго – лише 3 роки, бо в 1700 р. (у січні 1701 р. за Модзалевським [10, с. 531]) він помер на службі у царя [9, с. 396–378 367]. Від цього шлюбу вона мала двох синів, з якими, як вважалося, лишившись вдовою, проживала у м. Ніжин. Одного з синів звали Іван; приблизно в 1710 р. він навчався у Києво-Могилянській академії, упродовж 1721–1723 рр. здобував освіту в гімназії святої Єлизавети у м. Бреслау. Матеріальне становище його було незадовільним, однак він вважав, що наука – святе діло, і за будь-яких умов намагався продовжувати навчання «на славу Божию і пользи раді душі моєї і на вашого тіж дому честь і похвалу», бо «віра святая не може стояти без науки» [19, с. 5].

В історіографії традиційно вважалося, що удруге Ганна заміжною не була, хоча до неї й залицявся пан Красенський і робив офіційну пропозицію щодо одруження. Батько В.Л. Кочубей дав навіть згоду на цей шлюб, чекали лише повернення І. Мазепи з походу для благословення, але події 1708 р. перекреслили усі сподівання. Проте Д. Крман, який був у поході з І. Мазепою та Карлом XII, стверджує, що саме Ганна у 1709 р. емігрувала за кордон разом із Андрієм Войнаровським. Д. Крман зазначає, що в поході «з мазепинців познайомився я з паном Войнаровським, він був з пані Обидовською, Мазепиною племінницею. Чоловік цієї жінки, що звався Іван Обидовський, був вельмишановний, колись він був стольником його царської величності» [20, с. 96]. Тобто виходить, що Ганна Кочубей-Обидовська емігрувала з рідним братом свого чоловіка. А. Войнаровський любив гроші, тому 27-річного дипломата згубили амурні пригоди. У Гамбурзі його викрили агенти Петра I, які стежили за ним по всій Європі. Решту свого життя (23 роки) Андрій провів у довічному засланні у Якутії [16, с. 14–15]. Деякі дослідники вважають, що А. Войнаровський емігрував за кордон у 1709 р. із Ганною Мирович, яка покинула свого чоловіка, полковника Семена Забілу. Проте це питання залишається відкритим,

адже Ганна Мирович, емігрувавши разом із Мазепою і своїми братами спочатку в Туреччину, потім у Бендери, зблизилась із королівським маршалком ле Монтом, після чого разом із ним переїхала до Стокгольму [16, с. 134]. Отже, Ганна Мирович не могла в подальшому проживати з А. Войнаровським. А Ганна Кочубей-Обидовська, мабуть саме через втечу з ним за кордон, після 1709 р. і потрапила під переслідування мазепинців, до кола яких була зарахована. Навіть попри те, що вона була донькою реабілітованого В.Л. Кочубея, її позбавили маєтків, подарованих Петром I у 1702 р.

Наступною дитиною в подружжя Кочубеїв був син **Василь (4)** (1780–1743 рр.), який залишив по собі багато нащадків. Щоб достовірніше подати інформацію стосовно життя, діяльності та його родини, нижче зупинимось на особистості Василя більш детально.

Катерина Василівна Кочубей перебувала в шлюбі з Семеном Васильовичем Чуйкевичем (1674 р. н.) – Ніжинським полковим суддею [10, с. 531]. Цікавою була передісторія їхнього весілля. В.Л. Кочубей разом зі своїм давнім приятелем В. Чуйкевичем – на той час генеральним суддею – навесні 1707 р. домовилися одружити своїх дітей, адже у Кочубея була дочка Катерина, а у Чуйкевича син Семен. Проте, необхідно було виконати всі процедури, перш за все попросити дозволу у гетьмана. Мазепа хоч і був проти цього шлюбу, надавши дозвіл, попередив, щоб пишного сватання та весілля не затівали і людей на церемонію збирали небагато. Вінчати ж молодих взагалі заборонив, мотивуючи це тим, що для Кочубеєвої дочки знайдеться жених кращий, особливо серед поляків (на той час Мазепа вже таємно виношував план переходу до шведів та поляків). Однак, батьки вирішили повінчати своїх дітей, чого б то їм не коштувало. У найближчу неділю, 18 травня 1707 р., після служби Божої їхні діти були засватані і повінчані одночасно [9, с. 381–382]. В четвер, 29 травня 1707 р., І. Мазепа наказав, щоб дочка Кочубея, яка нещодавно була засватана і повінчана, з'явилася до нього на Гончарівку начебто у кумівство для хрещення дівчини-єврейки (хоча подейкували, що ця дівчина вже до того була похрещена). Після таїнства хрещення у гетьмана відбувся обід, на якому Мазепа знову ж таки натякав присутнім про переваги переходу України від російського царя під протекцію поляків [9, с. 382].

Деякі дослідники [21, с. 178] вважають, що саме тоді Мотрю видали заміж за Семена Чуйкевича, проте, О. Лазаревський піддавав сумніву це твердження [22, с. 174]. Такої ж думки дотримувався і дослідник Батуринової старини В. Бондаренко, визнаючи, що С. Чуйкевич був одружений із Катериною, про що він сам указував в офіційному папері [15, с. 37]. Мазепа був хрещеним батьком Мотрі, а за православним звичаєм вони удвох нікого не могли хрестити (мова йде про дівчину-єврейку). Мотря, палко кохаючи І. Мазепу, навряд чи згодилася б одружуватися з С. Чуйкевичем, а всупереч її волі того ніхто не робив би, адже це не по-християнськи. Крім того, В. Ко-

чубей із В. Чуйкевичем не сміли б іти проти волі гетьмана, оскільки обидва мали високий статус у суспільстві, та і Мотрона на той час вже, мабуть, була в монастирі. Катерина Василівна Чуйкевич (Кочубей) померла після 1726 р. [10, с. 531], а її чоловік С. Чуйкевич перебував на посаді судді Ніжинського полку аж до складення своїх повноважень у 1734 р. через хворобу. У 1738 р. одружився з Христиною – вдовою роменського міщанина [22, с. 177], а 1744 р. відсвяткував своє 70 річчя.

Про життєвий шлях **Мотрони Кочубей** (1687–1756 рр.) [5, с. 22] є лише скупи відомості: у 1704 р., коли виник роман між нею та її хрещеним батьком І. Мазепю, Мотрі було приблизно 16 років. Це кохання принесло сльози і горе в сім'ю Кочубейів, адже батьки не могли простити такого ні доньці, ні І. Мазепі, який навіть хотів одружитися з похресницею, а молодій Кочубейівні бажалося зробитися гетьманшею [38, с. 280]. Дійшло до того, що батьки переховували Мотрю від нього, який у листах всяким чином схиляв дівчину на свою сторону, пишучи їй: «Нехай того Бог з душею розлучить, хто нас хоче розлучити; цілую всі члонки тільця твого біленького і т п». При цьому він називав матір Мотрі, Любов Федорівну, гадюкою, з якою не знав, що робити [9, с. 250–252], що дуже негативно позначалося на її здоров'ї.

Існує думка, що Мотрона Кочубей доживала свого віку в одному з монастирів. Деякі дослідники вважають, що це був Пушкарівський жіночий монастир поблизу Полтави, проте побутує й інша версія, за якою вона до кінця життя перебувала у Великобудушанському Преображенському монастирі, що знаходиться поблизу маєтку Кочубейів Диканьки [7, с. 110]. До того ж, поблизу неї існував ще й монастирський печерний комплекс [23, с. 127], у якому також свого часу могла перебувати Мотрона. Ми ж дотримуємося тієї версії, що М. Кочубей могла б побувати по чергово в декількох різних монастирях, проте, першою обителлю, до якої вона потрапила, був Новомлинський жіночий монастир. Хоч і непрямим підтвердженням цьому є рядки зі старого рукопису, в якому йшлося про трагедію Батурина. Коли восени 1708 р. у місті почався погром, таємно покинути гетьманську столицю вдалося небагатьом; пощастило також і сім'ї Кочубейів. З артефакту дізнаємося, що у той час на Гончарівці в одній із хат силоміць утримували дружин Кочубейів та Іскри. Тут також перебувало двоє молодших дітей Кочубейів – Параскева та Федір. Вибратися неушкодженими з Батурина їм дало змогу те, що з жіночого Новомлинського монастиря «візком» приїхала якась черниця. Дослідник мазепиної доби С. Павленко припускає, що тією черницею могла бути Мотря Кочубейів [24, с. 97]. Очевидно, що так і було, адже Кочубейів були пов'язані з Новомлинським (Батуринським) монастирем. Мабуть, там була похована старша донька Марія, а Мотря постриглась у черниці; пізніше, покинувши Батурин, могла перебувати і в Пушкарівському, і у Великобудушанському монастирях. Замість, мабуть, так і не вийшла, адже, отримавши черне-

чий постриг, навряд чи повернулася до світського життя.

Існує ще декілька версій щодо подальшої долі обраниці гетьмана: перекази про її самітництво у хаті на полтавському хуторі Іскри, самогубство (втопилась у батуринському ставку), божевілля [22, с. 174]. Донині побутують легенди, ніби по чернігівському валу та у Батурині по Кочубейському парку [25] з тих пір блукає її неприкаяна душа.

У поемі Пушкіна «Полтава» йдеться саме про Мотрону, але оскільки її ім'я здалося авторові немилозвучним для поезії, він назвав її Марія. Опис Мотрониної вроди у цій поемі є наслідуванням стилю змалювання жіночої краси східними поетами [8, с. 2]. Про існування прижиттєвого зображення Мотрони Кочубейів наразі невідомо. Донині було прийнято вважати, що той портрет Мотрі, який експонується у Будинку генерального судді В. Кочубейів у Батурині, є дійсним її зображенням. Проте, дослідниками доведено, що це портрет італійської актриси XIX ст. За висновками фахівців, в одязі жінки присутні елементи вбрання різних епох, яке взагалі не відповідає Мазепиній добі [26, с. 7]. Цікавим є те, що у 1840 р. під час навчання в Петербурзькій Академії мистецтв Т.Г. Шевченко написав картину «Марія», у якій за фантазією Пушкіна у точній відповідності з текстом поеми «Полтава» зобразив доньку В.Л. Кочубейів Мотрю в покоях гетьмана Мазепи [6, с. 74]. Отже, і це зображення Мотрони також є недостовірним.

Федір (5) Васильович Кочубей (бл. 1700 – кінець 1729). Таке ім'я йому, мабуть, було обрано не випадково, адже Федором звали діда по материній лінії полковника Жученка. Федір із 1718 р. – значний військовий товариш, «славне урочаний его милость пан» із 1719–1722 рр., бунчуківий товариш протягом 1724–1729 рр. Був одружений із Анастасією Василівною Скоропадською – донькою чернігівського полкового обозного, яка померла навесні 1723 р. [10, с. 531]. У цьому шлюбі вони мали дочку, яка, недовго проживши, померла від сухот (чахотка) [27, с. 6]. Після смерті дружини, мабуть того ж року, Федір знову одружився [28, с. 149–150].

Як вважають дослідники, молодший син В. Кочубейів Федір був типовим представником поміщицьких дітей першої половини XVIII ст. і відносився до тих дітей, які користувалися авторитетом батьків і часто дозволяли собі жадливе насилля як над підданими, так і над козаками. Такими насиллями «прославився» і Федір Кочубейів, причому навіть Полуботок, який заступився за ображених під тиском Вельямінівського нагляду, не зміг заспокоїти цього старшинського сина [28, с. 149–150]. Після смерті батька Федір лишався ще «паничем», з якого пізніше виріс доволі типовий «державець», мабуть під впливом тієї уваги, яка була приділена урядом родині безневинно страченого батька. У 1717 р. у с. Бистрику та у 1726 р. в Тиниці і Пісках були зафіксовані випадки самоуправства Федора та його дружини (мабуть вже другої – авт.), які призвели до каліцтва та смерті людей [29, с. 451–455]. Отже, якщо Федір за-

ймався самоуправством, яке призводило часом до каліцтва, а іноді й до смерті людей, то можна припустити, що і сам він помер насильницькою смертю, адже відомо, що «панич» пішов із життя в молоді роки.

Після 1708 р. Федір разом зі своєю матір'ю поселилися на х. Ретик [6, с. 31]. По смерті матері хутір успадкував її старший син Василь, а Федір, імовірно, перебрався до Батурина. У 1723 р. там у його власності перебував один двір, що утримувався для приїзду, де постійно мешкав управитель, та 9 дворів протекціантів (тобто людей, які знаходилися під його протекцією) [30, с. 117, 121]. Люди, що бажали захистити свій двір від громадських повинностей, віддавалися у протекцію, «тобто продавали якомусь паничу свою садибу з правом проживання в ній, за що повинні були відбувати повинності на рівні з селянами». У 1726 р., крім вищезгаданих населених пунктів, йому належали ще й дворища у Конотопі [29, с. 451–455].

Федір займався ремонтом збудованої ще його батьком поблизу батуринського дворища церкви Введення Пресвятої Богородиці. Зокрема, його зусиллями було відлито дзвін, який довго використовувався навіть після перенесення цієї церкви К. Розумовським за Сейм. Згодом, у 1856 р., дзвін розбився, а у церкві ще дуже довго знаходився портрет «этого Кочубея в малом виде во весь рост» [31, с. 89]. Подальша доля зазначеного зображення невідома.

Федір не залишив по собі нащадків. Оскільки він помер значно раніше за старшого брата Василя (4), всі його маєтності перейшли у спадок Василевим (4) дітям, у якого їх було десятеро – 5 дочок і 5 синів.

Парасковія Василівна Кочубей народилася близько 1700 р. Вона була молодшою за Мотрону, але старшою від Федора. У 1708 р. проживала з матір'ю та молодшим братом у Батурині. На допиті В. Кочубей зазначав, що на той час у нього була дочка «малая» (Параскева – авт.), проте він уже тоді дбав про її придане. «Дочери меншой: на 1000 золотых, или больше перл крупных простых. На 1000 или больше урлянянских, за которые еще не доплачено и денег, перстень алмазной, а более есть ли, не знает». Також батько мав намір розділити між нею та двома синами все срібло, що йому належало [9, с. 407, 409]. Про Парасковію залишилось мало відомостей, однак відомо, що у 1717 р. вона вийшла заміж за Федора Івановича Сулиму. Подружжя померло 1726 р. Ф.І. Сулима пішов із життя 25 серпня у Сулацькому поході, а за яких обставин померла його дружина Параскева наразі невідомо [10, с. 531].

Василь (4) Васильович Кочубей. Старший і найулюбленіший син В.Л.Кочубея (3) – Василь (4) (1680–21.08.1743) – значний військовий товариш (1708–1718), бунчуковий товариш, у січні 1727 р. був признаний хворим і відпущений із Астраханського походу. У 1727–1743 рр. – полтавський полковник [10, с. 528, 530]. У 1743 р. на нього поступив невідомо ким і чому складений донос; у цьому ж році він і помер, не встигнувши одружити своїх синів (Семена і Василя) [10, с. 449] та доньок. Похований в с. Жуках.

Старший Василь (4) (1780–1743) був не тільки улюбле-

ним сином, але й помічником, на якого батько покладав великі надії. У листі із Ретика, датованого 1707 р., В.Л. Кочубей прохав сина Василя, аби він поїхав до Батурина і виконав деякі настанови та навів у тамтешньому дворі порядок. У кінці листа було приписано: «моєму наймилішому сину пану Василю Васильовичу Кочубеєві подати» [9, с. 327]. Василь (4) у 1709 р. разом із молодшим братом Федором (5) отримали у спадок від діда Ф. Жученка с. Жуки та слобідку Локовщину [10, с. 528]. А у 1726 р. Василь успадкував ще й Дубовичі [6, с. 17]. По смерті ж матері він також успадкував х. Ретик, хоча раніше вона там проживала зі своїм молодшим сином Федором.

Певний період часу Василь проживав у Батурині, де мав будинок. Монах Севського монастиря Никанор у серпні 1707 р., йдучи із прощі з Києва через Батурин, зупинявся у В.Л. Кочубея на ночівлю та зазначав, що дворище його сина Василя знаходиться поодаль батьківського [9, с. 372; 32, с. 54].

Василь (4) Кочубей був двічі одружений. Щодо першої дружини, ще й дотепер існують суперечливі думки. За однією із версій першою дружиною Василя (4) була донька майбутнього гетьмана Д. Апостола – Анастасія, з якою вони побралися взимку 1708 р. Це весілля відсвяткували у Диканьці, де був присутній духівник В.Л. Кочубея І. Святайло – священник Спаської полтавської церкви, свояк Іскри [9, с. 374–409]. На честь цієї події аудитором елоквенції (ораторського мистецтва, красномовства) [33, с. 475] Ф. Криницьким були складені вірші [10, с. 528, 530]. Навесні 1708 р. В.Л. Кочубей свідчив, що мав великі витрати, адже нещодавно справив два весілля: перше дочці (Катерині з С. Чуйкевичем у травні 1707 р. – авт.), інше – синові [9, с. 406–409], тобто Василеві, бо Федір, за словами батька, на той час був ще малим (авт.).

Існує версія, згідно із якою першою дружиною полковника В. Кочубея (4) була Марфа Андріївна Скоропадська, за іншою ж – Марфа Іванівна Апостол [15, с. 37], мабуть онука гетьмана Д. Апостола – донька його старшого сина Івана [28, с. 150].

Після того, як перша дружина померла через хворобу, Василь (4) зостався один із малолітніми дітьми на руках. Друге його одруження відбулося при романтичних обставинах. Допомагаючи сотнику полтавського полку за сватати дівчину, Василь сам одружився із нею, адже це було кохання з першого погляду [15, с. 37]. Його нареченою стала Марія (Марфа) Іванівна Янович (?–29.10.1742) – сестра глухівського отамана І. Яновича [10, с. 531]. За іншою версією, другою жінкою Василя (4) була Анна Янович – дочка глухівського сотника та сестра Івана – глухівського сотенного отамана. Хибною також є думка, що друга дружина Василя (4) була дочкою полтавського церковного старости Яновича.

За джерелами «Василий Васильевич имел двадцять детей» [17, с. 86], та наразі відомо про 10-х дітей: 5 синів (Павла, Івана, Семена, Василя, Петра) і 5 доньок (Олену, Марфу, Анастасію, Ганну та Уляну).

Діти Василя (4) Васильовича Кочубея, онуки Василя Леонтійовича.

Побутує думка, що у Василя (4) від першого шлюбу з Анастасією Апостол не було дітей, проте це суперечить дійсності, адже і від цього шлюбу він мав нащадків. Первісток Павло (6) народився невдовзі після Батуринської трагедії, ще до 15 листопада 1708 р. [10, с. 447].

Павло (6) Васильович Кочубей (до 15.11.1708–26.07.1786) – бунчуковий товариш, підкоморій полтавський, підкоморій (із 1766 р.), надвірний радник, статський радник, голова громадянської палати Катеринославського намісництва. Був одружений із Уляною Безбородько (1742–1777) – донькою генерального судді [10, с. 534]. Павло, крім всіх інших маєтностей, володів Диканькою [7, с. 112], де й була похована Уляна Андріївна.

Для науковців є загадковою доля Павла (6). Скільки разів він був одружений – наразі невідомо. Скоріше за все, його обраниця Уляна Безбородько, молодша за нього на 34 роки, мабуть була не першою його дружиною. Адже син Віктор (11.11.1768–3.06.1834), народжений від шлюбу Павла та Уляни, з'явився на світ тоді, коли батькові було 60, а донька Олександра (1772–1838) (у шлюбі Милорадович) – коли йому було 64 роки; також від цього шлюбу були діти Аполон та Аграфена [17, с. 87].

П.В. Кочубей (6), обіймаючи посаду голови підкоморія Полтавського суду, чомусь не мав бажання займатися вихованням та освітою своїх двох синів – Аполона та Віктора. Цей обов'язок перебрав на себе рідний брат матері дітей – О.А. Безбородько [34, с. 9].

Іван (7) Васильович Кочубей (? – до 1743). Наразі про його життя та діяльність відомості відсутні. У 1730-х рр. проживав поблизу батьківського маєтку Середини-Буди [10, с. 532].

Семен (8) Васильович (1725–1779) – син від першого шлюбу [16, с. 15], виховувався у чужих краях. Із 1743 р. обіймав посаду бунчукового товариша, у 21 рік (з 1746 р.) був назначений ніжинським полковником, із 1751 р. і до кінця життя – генеральний обозний. Із 1767 р. – генерал-майор, 14.01.1746 р. одружився з Ксенією Герасимівною Демешко-Стрешенцовою – двоюрідною сестрою братів Розумовських [10, с. 532–533]. Весілля відбулося в будинку графа О.Г. Розумовського. На церемонію була запрошена імператриця, яка подарувала нареченим обручки [6, с. 33]. С. Кочубей при К. Розумовському користувався привілейованим становищем. За правління Румянцева був призначений одним із восьми членів Малоросійської колегії та отримав звання генерал-майора [29, с. 451]. Семен володів Борзною, Конотопом та Новими Млинами [16, с. 15]. Похований у Дубовичах.

Василь (9) (1728 – бл. 1792) – перший син від другого шлюбу В.В. Кочубея (4) та М. Янович. Від 1748 р. – бунчуковий товариш, із 1764 р. – підкоморій глухівського повіту. Василь (9), з-поміж інших маєтностей володів Кинашівкою на Борзнянщині [16, с. 93]. У 1758 р. одружився з дочкою генерального судді Марфою Дем'янівною Оболонською (бл. 1730–20.03.1815), можливо (1732–25.03.1815) [35,

с. 334–338]. Похована в Ярославці [10, с. 533].

Петро (10) Васильович (? – 23.07.1769) – наймолодший син, при К. Розумовському бунчуковий товариш. Поступивши на дійсну військову службу, брав участь у Семилітній війні з Прусією. Крім інших маєтностей, мав нерухомість у Батурині [30, с. 188]. Після виходу у відставку помер у Кинашівці, де й похований [10, с. 535] біля нині неіснуючої церкви [37, с. 9]. Оскільки Петро був неодружений і нащадків по собі не залишив, після його смерті всі його маєтності розподілилися між старшими братами [3, с. 154].

Про п'ятьох доньок Василя (4) наразі також маємо недостатню інформацію. Проте, цю тему можна вважати перспективною для подальших наукових розвідок. З-поміж усіх доньок найстаршою була Олена. Відомо, що вона була одружена з Турковським (? – до 1743 р) [10, с. 535] (можливо з Тарновським) [17, с. 87].

Марфа Василівна (–) – підстарша донька, у 1743 р. була одружена з Лизогубом.

Анастасія Василівна (–) у 1743 р. одружена з Яковом Лизогубом.

Анна Василівна (–) у 1743 р. проти волі батька одружилася з колезьким радником С.В. Томарою (1718–?), тому й була позбавлена спадку.

Уляна Василівна – у 1743 р. малолітня. 23.05.1759 (1769) р. одружилася з генеральним осавулом Іваном Михайловичем (у деяких джерелах – Васильовичем) [17, с. 87] Скоропадським, який помер у 1782 р. [10, с. 535].

Отже, у старшого сина В.Л. Кочубея Василя (4) від першого шлюбу з дружиною на прізвище Апостол було троє синів (Павло (6), Іван (7), Семен (8), та донька Олена. Марфа Яновська була матір'ю Василя (9), Петра (10) та Уляни. Наразі не встановлено, від шлюбу з якою дружиною були народжені доньки Марфа, Анна та Анастасія. Також у результаті нашого дослідження було виявлено, що у різних джерелах [10, с. 532; 17, с. 87; 37, с. 46], де подається родовід Кочубеїв, одні й ті ж представники роду зазначені під різними номерами. Див. таблицю:

Дослідження автора	За Милорадовичем	За Модзалевським	
Андрій (1) (можливо 1547–?)	Андрій (1)	Андрій (1)	I покоління
Леонтій (2) (1610–1675)	Леонтій (2)	Леонтій (2)	II покоління
Василь (3) (бл. 1640 (1653) – 15.07.1708)	Василь (3)	Василь (3)	III докоління
Василь (4) (1680–21.08.1743)	Василь (4)	Василь (4)	IV покоління
Федір (5) (бл. 1700 – кін. 1729)	Федір (5)	Федір (5)	
Павло (6) (до 15.11.1708–26.07.1786)	Семен (6)	Іван (6)	V покоління
Іван (7) (? – до 1743)	Василь (7)	Семен (7)	
Семен (8) (1725–1779)	Павло (8)	Василь (8)	
Василь (9) (1728 – бл. 1792)	Петро (9)	Павло (9)	
Петро (10) (? – 23.07.1769)	Іван	Петро (10)	

ПОСИЛАННЯ

1. Крикливий Г. Конволют «Історія роду Кочубеїв». Самовидавництво. – К., 2016. – Т. 1.
2. Кончин Е. Кто спас Кочубеевы сокровища // Вокруг света. – 1985. № 10. – С. 20–22.
3. Гаврилишина Н. Маєтності роду Кочубеїв (II половина XVII – 60-ті рр. XVIII ст.): формування, господарство, географія // Краєзнавство: науковий журнал. – 2013. – № 3(84). – С. 149–157.
4. Крикливий Г. Конволют «Історія роду Кочубеїв». Само видавництво. К., 2017. – Т. 2.
5. Шуть А.А. Історія династії Кочубеїв – Дурново, найбільших землевласників Чутівського краю // Чутова долина: нариси з історії Чутівського краю. – 2010. – С. 1–22.
6. Іванченко Л.А., Зіборова І.В., Проценко Л.Г. Суспільна та культурна діяльність родини Кочубеїв у с. Дубовичі (кінець XVII – початок XX ст.): Історико-краєзнавчий нарис – К.: НУБіП України, 2017. – 158 с.
7. Чухліб Т.В. Козацьке коріння Миколи Гоголя – К.: Наш час, 2013. – 271 с.
8. Пушкин А.С. Полтава: поема. – СПб. Издание 3-е, книгопродавца Я.А. Исакова, 1876. – 76 с.
9. Павленко С. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах. – К.: Вид дім «Києво-Могилянська Академія», 2007. – 1144 с.
10. Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. – К., 1910. – Т. 2 – 746 с.
11. Свербигуз В. Батурич. До генези українського самодержавства / Володимир Свербигуз. – К.: Вид. дім Київ-Могилянська академія, 2008. – 88 с.
12. Грушевський М. Ілюстрована історія України: Репринтне вітворення видання 1913 року. – К., 1990. – 524 с.
13. Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей // Посвіт. – 1995 – № 4 (21) жовтень-грудень. – С. 44–47.
14. Корсак І.Ф. Гетьманчик Орлик: художньо-документальна повість. – Луцьк: ПВД «Твердиня», 2008 – 124 с.
15. Батуричська старина: збірник статей Віктора Бондаренка / упор. Ю.А. Блажко, Л.Г. Кіяшко. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2011. – 168 с.
16. Черненко О.А. Жаринка пам'яті в руках моїх... / Ольга Черненко – Чернігів: Десна Поліграф, 2013. – 280 с.
17. Милорадович Г.А. Родословная книга Черниговского дворянства. – СПб, 1901. – Т. 2 – Ч. 6. – 877 с.
18. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський та його доба (з історії українського державотворення XVIII ст.): Монографія. – К., 2008. – Ч. I. – 240 с.
19. Халимон Н. / Доли двох сестер / Н. Халимон // Слово гетьманської столиці – 2011. № 1 (24) – С. 1, 5.
20. Крман Д. Подорожній щоденник 1708–1709 рр. – К.: Вид. Центр «Проміт», 2010. – 260 с.
21. Мезенцев В.І. Закладна дошка домової церкви І. Мазепи в Батурині та керамічні рельєфи Чернігівщини рубежу XVII–XVIII ст. / В.І. Мезенцев // Сіверщина в історії України: Зб. наук. пр. – К.: Глухів, 2012. – Вип. 5. – С. 176–188.
22. Павленко С. Міф про Мазепу – Чернігів: Сіверянська думка, 1998. – 248 с.
23. Кравченко О., Осадчий Є. Печерний скит козацької доби поблизу с. Рясне // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матеріали IX міжнародної студентської наукової археологічної конференції. – Чернігів, 2010. – С. 126–127.
24. Павленко С. Загибель Батурина 2 листопада 1708 р. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – 268 с.
25. Герасько М. Бужкова царівна Мотря. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.baturin-capital.gov.ua/news/525-140513.html>.
26. Лобовик І. Останній гетьман // Демократична Україна. – 3.06.2004 р. – С. 7.
27. Кочубей А.В. Семейная хроника: Записки Аркадия Васильевича Кочубея. 1790–1873. – СПб.: Тип. Пантелеевых, 1890. – 314 с.
28. Семейная хроника. Записки А.В. Кочубея. 1790–1873 // Киевская старина. – Январь 1894 – С. 145–153.
29. Лазаревский А.М. Кочубеи // Русский архив 1876 г. – В. 12. – М. – С. 447–466.
30. Батурич: сторінки історії: Збірник документів і матеріалів / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка та ін.; Редколегія: О.Б. Коваленко та ін. – Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. – 786 с.
31. Исаенко М. Батурич, местечко Черниговской Губернии // Черниговские губернские ведомости. – 1860. – № 11. – С. 85–89.
32. Дегтярьов С.І. Маловідомий опис м. Батурина 1760 р. // Сумський історико-архівний журнал. – № XVIII–XVIII. – 2010. – С. 32–66.
33. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2.
34. Чечулин Н.Д. Князь Виктор Павлович Кочубей // Военная быль. – Париж, 1971. – № 110. – С. 9–59.
35. Ломко О.М. Портрети Кочубеїв у фондовій колекції Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана // Сіверщина в історії України: Зб. наук. пр. – К.: Глухів, 2015. – Вип. 8. – С. 334–338.
36. Елена Г. Ольга Гостина из рода Кочубеев... – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elena.id.au/Gostin.htm>.
37. Милорадович Г.А. Родословная дворян и князей Кочубеев // Киевская старина. – 1888 – Т. 22 – С. 46–49.
38. Аркас М. Історія України-Русі.: 2-ге факс. вид. – К.: Вища школа., 1991. – 456 с.
39. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. I. До середини XVII століття. – 3-ге вид. – К.: Либідь, 1995. – 672 с.
40. Особняк Василя Петровича Кочубея в Царском Селе – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://v-murza.livejournal.com/92807.htmlacutid1>.

Герасько М.А. Род генерального судьи В.Л. Кочубея

В статті розглядаються гіпотези походження роду Кочубеїв, його історія на території України. В роботі досліджені біографії членів родини, а також вказано на потомків, проживаючих в різних уголках миру.

Ключові слова: Кочубеї, Батурич, представителі роду.

Herasko M.O. Family of the general judge V.L. Kochubei

The article discusses the theory of the origin of the genus Kochubei, its history on the territory of Ukraine. The work investigated the biographies of family members, as well as indicated the descendants living in different parts of the world.

Key words: the Kochubeis, Baturyn, representatives of the family.

06.03.2019 р.

УДК 72.04(477.41–21)/7.034(450)«16/17»

В.І. Мезенцев

ІТАЛІЙСЬКИЙ РЕНЕСАНСНИЙ ЕЛЕМЕНТ В ДЕКОРІ ЦЕРКОВ НАДДНІПРЯНЩИНИ XVII–XVIII ст.

В статті уперше розглядається походження прийому оздоблення споруд Центральної України XVII–XVIII ст. керамічними полив'яними розетками з архітектурного декору італійського Відродження. Показані аналогії таких деталей в оформленні ренесансних будівель Західної України та Італії XV–XVI ст. Дослідження базується на натурних обстеженнях і фото автора цих автентичних і реконструйованих виробів на пам'ятках зодчества і в музейних колекціях Італії.

Ключові слова: керамічні розетки споруд України та Італії, вплив архітектурного декору Відродження, О. Манчіні та італійські зодчі у Києві.

Відомі мистецтвознавці Федір Ернст і Людмила Міляєва та історик Олександр Оглоблин плідно вивчали впливи ренесансної й барокової архітектури та декору Італії на зодчество Центральної України XVII–XVIII ст. та діяльність там італійських зодчих і художників [1]. Ф. Ернст виявив найраніше відоме використання керамічних полив'яних розеток в ренесансному уборі головних соборів Києва до 1651 р. [2]. Однак ці прикраси українських хра-